

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1893
: L 40:89 A /

Rydberg, Viktor,

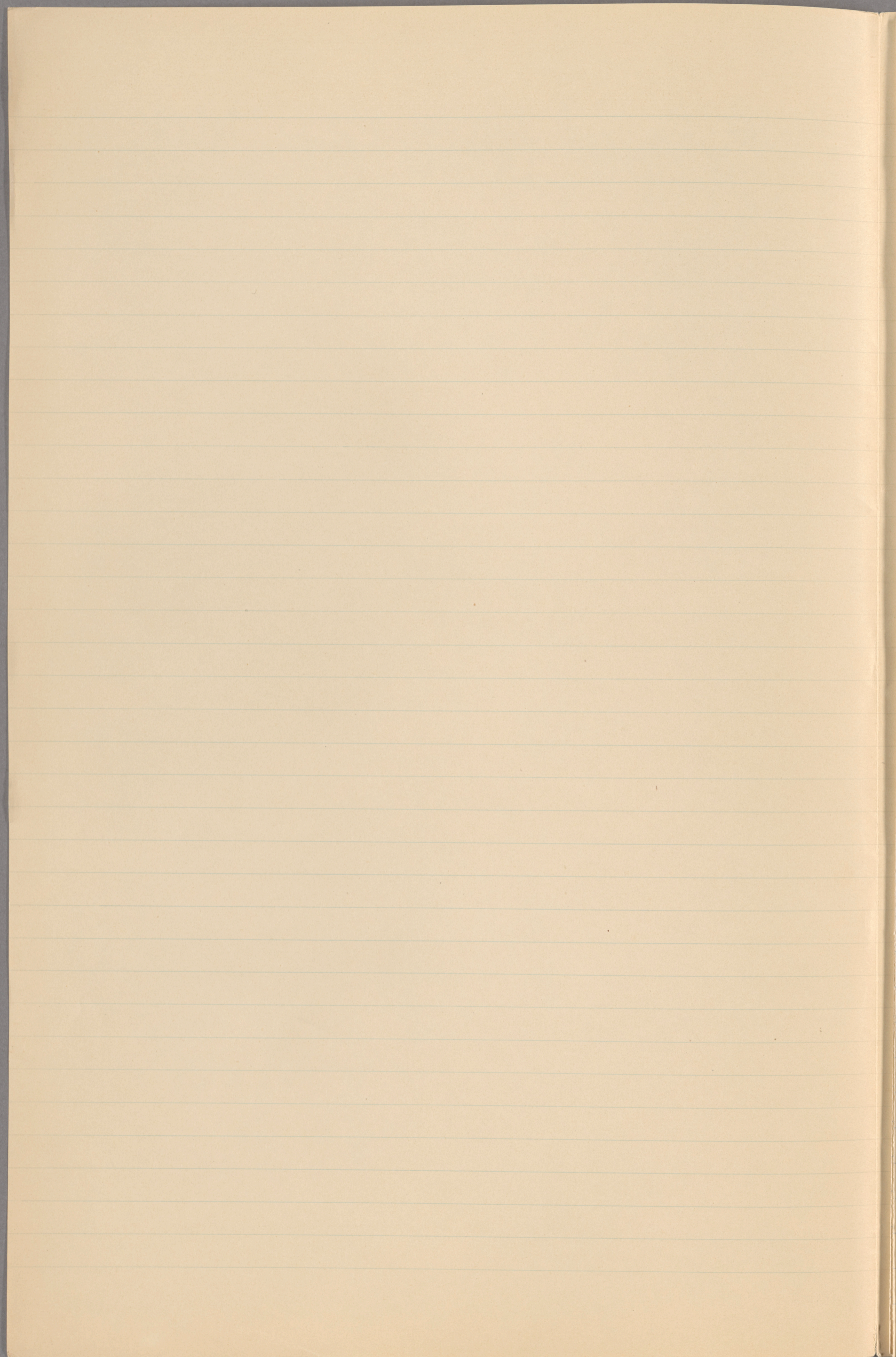
HS L 40:89 A

National Library
of Sweden

Nº 9

3/3 - 1893

En del af firdöningens firliden tid. afmålade Rembrandts
läringar Jan Livens och Salom. Koninck. R. efter uppstrade
läringar i mängd, bland hvilka, utom de närande, man i en öfr.
rikt af konsthistorien har särskildt att fästa uppmärksamhet vid
Ferdinand Bol, Govaert Flinck, Jan Victors, Gerbrand van den Eeckhout,
Arent de Gelder, Nic. Maes, Gabriel Metsu, Gerard Dow och de båda Fa-
brities.

Govaert Flinck anlöt sig mycket närm till sin mästare, och var
stipendiatligt en svuren anhängare af densa konstnärliga principer,
som byllade ~~en~~ en af skönhetsinnet oberocade realism i figurerena,
och en den starkaste idealism i ljusverkningsarna och i själuttrycken.
Man kansten har uppgifter, inför hvilka det är ytterst svårt att fast-
hålla densa principer - ytterst svårt och väl ej heller rätt. Till de
uppgifterna hör särskildt den s. det dekorativa, det monumentala
måleriet har att lära. När ett nytt rådhus i Amsterdam blifvit
uppbyggt, var Govaert Flinck en af de målare därstädes, som fringo i
uppdrag att smycka det med sin pensel. Då näste han lossa på sin
mästares grundsatser. Nederländerna hade på ^{sinna} 1500-talet en
riktig arkitektonisk stil, i hvilken gotiska motiv och klassiska på lyckligt
sätt förevalde sig. Man efter hand vann en främgare renässans allt större,
iurter, och denna fränghet, öfvergående till riktighet, uppbyggande sig
särskildt i det af Jakob van Coxepen i midten af 1600-talet uppförda,
ståtliga rådhuset i Amsterdam, om hvilket rådhuset i Stockholm i
ett och annat påminner. Då det gällde att smycka en så akademiskt kallas
byggnad, sig sig Govaert Flinck från läsa att öfvergå till en mer akademisk
stil, en s. ligger större vikt på konturer i linier, åtsätter i riktighet,
Han prissat likväl icke helt och hållet den djupa enhet i färgstäm-
ningen, s. han hade lärt i Rembrandts verkstad. Flincks uppförda ska-
pelsor äro finna i Amsterdams riksmuseum och hän till de i Holland
den tiden så ofta målade skytte- och korporationsstyckena. Han ofled
i Amsterdam år 1668, 45 år gammal.

Om hans medläringar Ferdinand Bol har verkligen varit mycket
på tal, sedan en förfluten skriftställare, en tysk paradoxmakare, vedat
göra gällande, att det är Ferd. Bol, s. målat de bästa tablå, s. bäst,
Rembrandts signatur, att med andra ord R. stulit och iklädt sig Bols

3/3. 93.

Konstnärarna. Åfven Konsthistorien har sin sensationellitet. I en
 föregående föreläsning. ^{helt} ~~helt~~ nämnde jag med några ord en anonym för-
 fattares arbete Rembrandt als Ereiker, som i merligen icke kunnat ställa
 R. högre om Konsträr i människa än han verkligen stod, men om
 åtminstone skenbart öfverdrif till det allra yttersta har betydelse, då
 det uttalar, ~~att~~ ^{de} ~~hans exempel~~ ^{germaniska} folken bör fästa blicken på
^{R. t} ~~han~~ som de vilja lära sig att följa sig själva och undvika ett hotande
 förfall. Strax därefter utkom under titeln: "Hvem är Rembrandt?" en
 bok, författad af en ung man, s. v. med all makt ville göra sitt namn, Otho
 Lautner, bekant för allmänheten, ^{och} ~~hans syfte var~~ ^{detta} ~~att~~ ^{genom att} bevisna R. allt
 Konstartligt i mänskligt värde. ~~Att~~ ^{Att} det bästa, s. gör under R:s namn,
 däribland åtskilliga af de konstverk jag vint mina ähörve, m. dr
 "Tulps föreläsning i svatmiralen", "Kämpelmästare Korporationen", den
 s. k. "nattpatrullen", likaså och de båda beundrade raderingarne:
 "hundogyldebladet" och "Landskap med tre träd" skulda vara icke
 R:s verk utan hans lärjunge Ferd. Bols. Herr Lautner grundar sitt
 påstående på två skäl. Det ena är hvad han kallar ett etiskt-psykologiskt:
 att ~~de~~ konstverk, hvilka vittna om en ideal uppfostrning och sedligt allvar,
 icke kunnat åstadkommas af en man, s. efter sin första hustrus död icke
 ville gifta om sig med sin huskillestka, ehuru hon var en god människa
 och hans i hans ^{en man} ~~sin~~ ^{sin} vilgövarinna, ~~att~~ ^{att} ~~den~~ ^{att} gjort kon-
 kurs och aldrig tillpredikillt sina borgenärer, ehuru han enligt Laut-
 ners i liften utpräade beräkningar skulde kunnat göra det. Ker - Världen
 skulda vara lyckligare än den är, om man, som hr Lautner vill, ^{kunde} ~~finge~~
^{på} ~~utgå~~ grund af erfarenhet antaga, att stor smiltten, s. Kämpen för det
 rena och det goda, också måste ha varit sedligt hjälpsa människor; men
 det händer tyvärr, att erfarenheten visar oss motsatsen och bekäftar
 äfven med afseende på dem, att lagom i viljan icke alltid håller stånd
 mot lagom i lemmarne. Herr Lautners andra skäl, är, att han genom
 några ^{af} ~~marknads~~ ^{konst} ~~gjord~~ ^{gjord} ~~upptäckt~~ ^{upptäckt} procedur lyckats upptäcka Ferd. Bols
 namn på ett hemligt i förstuldet sitt arbete flerstäder i målningar,
 s. på den vanliga signeringsplatsen bär R:s namn. Om detta verkligen
 är riktigt, låter det förklarar sig ^{att} ~~att~~ Bols ~~har~~ ^{har} ~~undermålat~~ ^{undermålat} ~~åtskilliga~~
 af sin mästares tablors i roat sig med denna namnteckning, s. enligt
 Lautner eget medgiprade är af en hemlig i förstulden beträffandet.

3/3. 93.

Lantver har icke närmare studert Rembrandt, ^{han har} och sett blott en del af hans verk. Konstkännare sådana som Bode i Berlin, Bredius i Haag och Emile Michel ^{i Paris} ha equat at Rembrandtstudierna en stor del af sin lefnad. De äro grundlige kännare såväl af Rembrandts teknisk under hans lika utvecklingsmedel s. af Bols, och det behöfs icke en sådana kännareögon som denna för att skilja den enes verk från den andres, åtminstone sedan Bol lemnade R:s verkstad och började gå sin egen bana, som till en tid gick parallellt med Giovanni Flincks.

N:o 227. Som prof på Ferd. Bols biblisk-historiska stil meddelas här i afbildn. den vackra tafla i Dresden galleri, s. föreställer den heliga familjen hvilande på sin flykt till Egypten. Den tillhör Bols yngre tid, då han ännu hade R. till sin förebild. Under sin rika tid varth han glatt och skademiisk, han s. åtskilliga andra R:s lärjungar. The- ligt-patetisk kunde han också någon gång vara i i det faller så olik, Rembrandt som möjligt. Men till konstens mästerverk för alla tider har Bol bidragit med ett par korporationsstycken i Amsterdams museum, som föreställer direktörerna i direktörerna för stadens spetslöskesjukhus, och hvilka i fröggen knä, i den ^{regula} ~~vetna~~ sammestörtade behandlingen och i den andliga i kroppliga världens begn närma sig R:s skapelser. Äfven denna familjegrupp ^{bilder} ~~bild~~ har Ferd. Bol målat. Men har också värdefulla raderingar af hans hand. F. Bol var född i Dortrecht 1616 och afled i Amsterdäm 1680.

Fem år yngre än Bol var hans medlärjungen Gevhard van den Eckhout. Hårt nationalmuseum äger af honom en ^{som berättar} ~~fantastiskt~~ komponerad bild, en satyr, s. kommit uter mytologien rakt in i en holländsk bondstuga och slagit sig ned vid bondens bord. Han tittar närstärkt på bonden, s. äter soppan ut en skal i blåser på skeden. I bakgrunden ser man bondens två söner och hustrun med ett djibeon på knäet. I förgrunden ligger en stor grå dogg, som gnager på ett ben. Taflans förklaring får man ut ur en bok, den första latinska, s. jag i min skoltid egde och läste, nämligen Aesopus' fabler. Af en bländ dem fabler får man veta, hvaför satyren så närstärkt betraktar bonden, när han blåser på den varma soppan. Nyss förest har nämligen bonden, som varit ute i källden, blåst i sina händer och på satyrens priga, hvaför han gjorde det, svart: för att värma dem. Nu, då han blåser på soppan, pågar

3/3.93.

satyrer, hvorför han gifv det, och får till svar: för att afkyta dem.
 Ty, ropar vi satyrer, jag vill icke ha någon gemenskap med en varelse,
 som är så ^{beträffande} ~~fullt~~, att han kan blanda både vänt och kallet i sin mun.

Zeckhout var en af R-s trognaste, friskaste & mest gedigne lärjungar. Han afled i st-m år 1674, 53 år gammal.

N:o 278. Bland R-s lärjungar finnas två med namnet Fabritius, Karel & Bernhard Fabritius, båda förtäffliga konstnärer, möjligen bröder. Om Karel F. vet man, att han tillhörde en patriark släkt med detta namn, att han gifte sig vid 26 års ålder, i närheten i målaregillet i Delft vid 28 och omkom vid en krutexplosion därtider 1657, trellis år gammal. När han återkom från studietam till sin födelsestad Delft & bonnte sig där, vann han där nästan genast stort ryktelse, han betraktades där s. en konstnär af första ordningen, & hans död beklagades s. en allmän olycka. Militärskolan därtides fick ^{genom} ~~under den korta~~ honom en ny riktning. Det är inflytandet från honom som spårar hos Delfts yngre store mästare Pieter de Hoogh och den utlygna ar glömkonstnären prämdragne Jan Vermeer van Delft, till hv. jag sedan kommer.

Endast några få målningar af Karel F. ha kommit till vårt tid. Af de två nämnda finner man ena i Paris, den andra i Schwenin. Tydka både och frammanför Harvard, s. särskildt Madent km, anse, att han är en den mest originelle af R-t alla lärjungar. Han iakttog naturen med sina egna ögon, ej med mästarens, öfversatte R-t ofta fantastiska klärobskegn till sitt eget enkla soliga konstspråk, förstod att med en lika kraftig som nyakt pavel tolka sina intryck & ^{det på ett så vittmärkt} ~~vann därmed rätt om~~ s. s.

Karel namn Bernhard F. arbetade mest i Leyden. Om hans utbildning vet man för öfifit intet. Han afled 1672. Den tafla, s. här visas och eget af murcéet i Braunschwieg, är af honom. Den föreställer aposteln Petrus, då han i den romerke hufvudmannen Cornelius' hus inför honom, & hans bröder & närmaste vänner firade evangelium. I 10de kapitlet af Apostlogämningar ^{berättas} ~~berättas~~, att medan Petrus talade, kom den helige ande öfver alla dem, s. hörde hans tal. Det är detta konstnären åskådligt genom de profen och gloriam. Flestuldet, om icke alla figurerna i taflan, är porträttfigurer. Mellanplanet öppnar sig till ett annat rum, hvori måltiden tillredes. Detta anspelar sannolikt på den sga Petrus ryggs firtet haft, hvilken sålde honom att icke längre känna sig bunden vid

3/3.93.

de judiska stadgarna om tillåten & otillåten fida. Berard Fabritius' bästa taflor hära till den rembrandtska skolan förträffligaste verk. De äro ofta hållna i en särdeles lysande guldton, vira ofta också en svart-blå skuggning. Stockholms nationalmuseum har en rignerad tafla af honom. Den föreställer en familj till bords, möjligen patriarken Abraham. N: 239. Det återstår mig att omtala tre riktiga lärjungar af Rembrandt: Nicolas Maes, Gabriel Metsu och Gerard Dou. Nicol. Maes har målat den tafla, i här visas i afb. Den Originalen finns i Londons nationalgalleri. Det är en kvinna, som skalar morötter. En liten flicka & betraktar uppmärksamt huru hon bär sig åt, för att snart sin nöjet att hjälpa till med arbetet. På bordet fördägger ett annat verk af N. Maes: porträttet af en ung man, i. står framför en bokhylla med tillbakadraget förhånga och digra folianter. Detta porträtt målades, då Maes var endast Hugo är gammal & ännu arbetade i Rembrandts atelier. Maes föddes år 1632 i Dortrecht, där han också, sedan han lemnat Rembrandt, nedtog sina bosättar. Han afled i Amsterdam år 1699. Han hörde icke till dem, som hvilka man kan säga, att de ständigt gått framåt. Hans bästa verk tillhöra hans yngre år, då han ännu var rembrandtisk. Hans senare, vira en helt annan stil & ådagalägga, att han icke kunde motstå tidens modeinflytelser. Olikheten är så stor, att många tro, att den summi trå, hvarandra ganska olika konstnärer med namnet Nicolai Maes; men då signaturerna äro deusamma och stilföregångna låter följa sig, & man får öfverigt vet af en gammal uppgift, att Maes alldeles bytte sin stil, än detta uttagande icke kallbart. Under sin yngre, och bästa period målade han med sällsamt färdighet & värma scenar och folkska hvarliga lif: spinneriskan, mjölkflickan, sömmeorkan, flickan, som lyssnar till hvad trå ålskanden ha att säga hvarandra o.s.v.

Det var i den första fjärdedelen af ~~det~~ det sjuttende århundradet, som hvardagsgenren, den som framställer det enkla lifet i det bergoliga, ^{eller country} hemmet, först upptäcktes af Konstn. Hvaradrigta lades i början på det karakteristiska i klädstylen, och konstnärerna, s. tyckte anså, att genren, för att vinna intryck, behöfde kryddas, särskildt för att behaga en, qvifre smak, drogo oft gerna detta slags genren ned i det karikatyr-messiga. Man hade ännu ej heller öga för den dagröres och skuggornas

3/3.93.

3/3. 93.

3/3. 93.

ett rum eller, återkomman på torget, visar hans moder en fisk, s. han köpt
o.s.v. Hårligt visar han oss i nägra af sina exteriörer, huru den
klara sommar morgonens solljus leker på fivemålen. Det är en
stilla, lugn och lycklig värld han afbildar. Det är om oss ång-
nen af hans målningar skulle kunna låta en pessimist.

Det som kan med bästa skäl sägas om Gerard Dou, skolan i
Leiden ypperste genre-målare. Han Dou föddes i Leiden år 1613 &
afled där 1675. Vid femton års ålder kom han i Rembrandts verkstad,
sedan han redan s. gosse gått i skola hos en kopparskickare Dolens, från
vilken han medförde ^{det} intresset han sedan alltid visade för om-
full behandling af enskildheter. Gerard Dou's specialitet var i själva
verket finmåleriets i ordets bästa mening, hvormed han förvände den
hos R. + intärda Kläroberkyren. Nästan utan undantag varde han ett
liten format för sina taflor. Det lilla formatet fördrar hvad det stora formatet
ogerna ^{för} sig med, nämligen en ~~en~~ värld, omsorgfull färgpåläggning.
På detta sätt utbildade Dou åt sig en egen teknik, s. redan i his lifstid
gjorde han till en af Europas mest berömda målare. sinne, s. iugisvas
och utformar af en kraftig fantasi, lägo icke för ^{honom} fantasi. Han, som P.
de Hooch, ~~ni~~ syglade helst med hvardags-scener, öfver hvilka han medels
bedymning, kolorit och den näst noggranna formala behandlingen spred poe-
tiskt skimmer. Betydelsen af detta holländska måleri, sådant det utif-
vades af G. Dou, P. de Hooch och andra, blir än mer i ögonen fallande, när
man erinrar sig 1600-talets allmän-europeiska karakter med dess bar-
ockiska krig, s. förödde stora strökor af vår världsdal, med ~~för~~ ^{desse} på
^{en gång} ~~för~~ ^{desse} dagmatiken förta och fantastiska dogmisen, dess präkerravälde,
dess lioremani, dess absolutism, dess kryperi och serentism. Det holländska
hantverkslivet med ^{sin} ~~desse~~ enkelhet och naturlighet bildar ~~ett~~ ^{en}
blomstrande lugn oas midt i alla denna finnedning och firoldning.

En anekdot förnämles, att Gerard Dou först slog sig på porträttmåleri; men
att han genom sin långsamhet bragte alla beställare i förbitlan. De, s. skulle
nitte för honom, fingo efter hand en sådan prägel af dånighet, fräckhet,
ledsnad & sivarjelie, att dens porträtter vorde allt annat än behagliga för
dem & ändm att se. ^{Hustrun till en svensk agent} ~~En svensk~~ ^{från vid namn Spiering} hade näst nitte
i fem dagar endast för ^{vid landet af honom} sin ens hande skull, om han höll på lärtolva, hvai
han satte. Slutligen vågade ingen porträttbeställare anmäla sig, och detta

3/3. 93.

3/3. 93.

